

ПРИКАЗИ

Божо Милошевић
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду

КРИТИЧКО СОЦИОЛОШКО ТЕМАТИЗОВАЊЕ
СОЦИОКУЛТУРНИХ ПРОМЕНА У МАКЕДОНСКОМ
ДРУШТВУ

(Петре Т. Георгиевски, *Социолошката како критика на општествена и образовна и културна промена*. Скопје: Матица Македонска. 2012.)

Овом својом књигом Петре Т. Георгиевски се представио као врстан македонски социолог. Реч је о социологу који је своје основно социолошко знање стицао на првој катедри/одсеку за социологију у бившој Југославији (на Филозофском факултету Универзитета у Београду). Магистерирао је, а потом и докторирао на Универзитету „Кирил и Методиј“ у Скопљу, али је цело време био у вези са неким професорима са поменуте београдске катедре/одсека - од којих је добијао корисне савете за израду магистарског рада и докторске тезе.¹ Цео свој радни век је провео на том македонском универзитету, утемељујући професионално социолошко образовање младих генерација; уз континуирано критичко проучавање македонског друштва на основима такође критичког приступа темељним теоријско-методолошким проблемима савремене социологије.

Ова садржајна књига (обима 444 странице) је својеврсно животно дело П. Георгиевског, у коме су сублимисани његови критички социолошки погледи на савремене кључне проблеме македонског друштва; посебно на оне проблеме који се тичу могућности и граница социокултурних промена у „сусрету“ тог друштва са глобализацијским тенденцијама, европским стремљењима и регионалним (балканским) повезивањима у последње две деценије. Тематизација тих проблема је систематично

¹ Потребно је нагласити оно што је и самом аутору ове студије посебно стало (и што је поновио на разговору о овој књизи на *Социолошком клубу* ССД у Београду, 9. маја 2013) да је у његовом професионалном образовању посебну улогу имао Војин Милић (који му је и био - у садржинском смислу - ментор и, а у формалном смислу - члан комисија за одбрану магистарског рада и докторске тезе). У том смислу, Георгиевски је посветио један посебан део другог поглавља књиге анализи утицаја Војина Милића на социолошка истраживања међугенерациске покретљивости у бившој Југославији (стр 155-170).

изложена у четири поглавља, који се могу читати и разумети као релативно независне целине.

Ипак, за целину књиге, може се исказати неколико заједничких особености. Прво, расправе о појединим аспектима друштвених, културних и образовних промена су сазнајно-социолошки утемељене. Језгровита и јасна критика друштвене стварности (посебно македонског друштва), као и одговарајућих социолошких теоријских становишта, чини ову књигу хеуристички плодним штивом за социологе-професионалце. Друго, аутор је настојао да већину својих хипотетичко-теоријских замисли методолошко-методски операционализује и да укаже на могућности истраживања друштвених, културних и образовних промена у македонском друштву (у трансформацији). Отуда је сваки проблем, који П. Георгиевски сазнајно „напада“ у овој студији, методолошко-методски заснован; било да је реч о избору проблема (структуралне друштвене, културне и образовне промене у македонском друштву), или о „обликовању“ ужег хипотетичког оквира и одабиру одговарајућих индикатора (уз прибављање изворне или секундарне грађе), или начину како (исцрпно) приступа опису и анализи података, као и начину на који критички (пре)вреднује нека позната социолошка објашњења појава и процеса (посебно у сфери образовања).

Треће, искуствени налази и њихово социолошко објашњење у већини темата има акциони карактер; што омогућава актерима у (македонском) друштву да препознају суштинске проблеме у њему и да им се посвете са респективном пажњом (нпр. када расправља о „печалбарству“ као једном од историјских проблема; или када критички одбацује „оксиморонски језик“ за означавање неких кључних проблема тог друштва, као што је и сам међународни службени назив македонске државе) (стр. 218).

Та општа обележја студије могу се нешто садржајније аргументовати у анализи њене свечетири целине, али се она посебно истичу у (другој) целини/поглављу; у коме се критички расправља о друштвеној неједнакости и покретљивости у друштвеној структури. Иако се аутор доследно „придржава“ основног наслова књиге у свачетири поглавља, у тој (другој) целини/поглављу проблем структурних друштвених промена се образлаже у међуодносу са друштвеним неједнакостима (генерацијским, класно-слојним, етничким, родним; уз указивање на значајан допринос Војина Милића проучавању образовања као „канала“ друштвене покретљивости). Наравно, и ту је референтни оквир анализе савремено македонско друштво (у трансформацији), који се често образлаже ширим теоријским погледима и објашњењима у социолошкој теорији; али увек уз искуствено поређење са секундарним изворима података о другим друштвима.

У том смислу, када расправља о проблемима исељеништва из Македоније (посебно вардарске, егејске и пиринске области), као једном од историјских проблема, П. Георгиевски говори о три типа емиграција; од којих је по једном (првом) Македонија посебно препознатљива. Наиме, реч је о следећим типовима емиграције Македонаца: 1) печалбарство (као својеврстан израз особености македонског друштва у новој историји, посебно печалбарство прве и друге генерације); 2) недовршене миграције (бити „и тамо и овде“) и 3) привремено запослени у иностранству (по том типу исељавања се Македонија препознавала у бившој Југославији, одмах иза Хрватске). Ако се за прву

генерацију и родитеље друге генерације македонских исељеника може рећи да су печалбари (отишли да зараде новац и да се врате кући), друга генерација и трећа генерација исељеника (у већини) не припада том типу; док се четврта генерација исељеника готово у потпуности асимилије у социокултурну средину у којој су се настанили (изван Македоније) (стр. 119-126). Интересантна је анализа стратификације међу исељеним Македонцима, коју Георгиевски образлаже ослањајући се на анализу четири индикатора (бројност припадника прве и друге генерације; начин социјализације друге и треће генерације; језика комуникације, могућности уписа у школе и факултете домаћина и постигнуће у завршавању школовања/студирања; социопсихолошки показатељи „амбивалентног“ идентитета те две генерације македонских исељеника). На основу тих индикатора се врло успешно показује исељеничка покретљивост на „стратификацијској лествици“ - између земљорадника, радника и стручњака.

У расправи о утицају образовања на међугенерациску друштвену покретљивост, Георгиевски се ослања на француског социолога Клод Тело-а и, на основу искуствене евиденције, настоји да одговори на питање - да ли (и) за македонско друштво важи „изрека“ „Каков татко, таков син“ (стр. 134). Метод анализе података, којим Георгиевски аргументује утицај образовања на међугенерациску друштвену покретљивост, чини прилагођен софистициран квантитативни поступак - *анализа путања* (*Path Analysis* - који су својевремено користили П. Блау и О. Данкан). Реч је о једном виду вишеструке регресионе анализе за квантитативну оцену узрочних веза између три и више варијабли; а која почива на два захтева: (а) сви узрочни односи између варијабли треба да иду у једном смеру и (б) варијабле треба да имају јасан временски редослед (стр. 134-136). На узорку од 2.100 испитаника старосне доби 18-70 година, георгиевски „конструира“ дијаграм за македонско друштво, на основу кога се јасно види колики је утицај професије и образовања очева и мајки на образовање и професију њихових потомака. На основу те анализе, аутор закључује да је присутно „поголемо затварање на општествената структура на македонско општество и особено на професионалниот и раководителниот слој“ (стр. 139).

Посебна расправа о друштвеној покретљивости у Македонији посвећена је (неједнаким) изгледима сеоског и радничког становништва да напусте свој депривилеговани положај. У анализи података, који су добијени анкетним испитивањем 832 испитаника, Георгиевски показује (помоћу мерних инструмената - индекс асоцијације и Јасудин индекс) да се ови друштвени слојеви у македонском друштву (у последње две деценије) самообнављају; што води њиховом структуралном затварању (иако је пре тога - од 1971. до 1994. број сеоског становништва опао у укупној популацији са 40 % на 11 %). Уз упоредну анализу података који се односе на нека друштва у региону Балкана, аутор то вреднује као назадовање у односу на „реал-социјалистички поратак“ у Македонији (стр. 150).

Специфичан вид друштвених неједнакости у савременом македонском друштву тиче се „етничке дистанце“. Уз јасан критички приступ друштвеној стварности у Европи и свету, у последње две деценије, из које „на површину“ поново избија национални идентитет и „национално узбуњивање“ (Хобсбаум), Георгиевски анализира податке који

су добијени у оквиру два независна истраживања у Македонији, у 2003. години. Упоредним приказом резултата та два истраживања, аутор наводи целу једну скалу различитог степена дистанцирања између етничке већине и етничких мањина, као и између етничких мањина у македонском друштву почетком трећег миленијума. И та анализа потврђује уводну констатацију да се ради о аутору-социологу који непристрасно трага за узроцима како би што верније приказао „невеселу слику“ међуетничких односа у Македонији и њене импликације на Србију (и добар део Балкана); наравно, уз „асистенцију“ спољних актера и домаћих „усређитеља нације/а“.

Још један аспект неједнакости у македонском друштву, Георгиевски тематизује у овој књизи; односи се на родну неједнакост. Иако аутор анализира само један сегмент у коме се изражава родна неједнакост - „родна неједнакост у јавном говору“, образложење тог проблема указује на његову респективну сазнајно-социолошку „ерудицију“. Отуда он прво критички расправља са различитим теоријским погледима на могућности и ограничења родне једнакости и, на основу тога се опредељује за тзв. интегративно гледиште (посебно оно које су развили Конел и Бурдије); наравно, уз указивање на недостатке функционалистичког и ограничења (радикалног, либералног и „дрног“) феминизма (стр. 203). На основу искуственог увида (у распрострањеност родне неједнакости у јавном говору у Македонији), Георгиевски утврђује следећу тенденцијску правилност; „... постоји значајно висок степен (језичке - прим. Б.М.) родне усаглашености у обављању занимања лица мушког и женског пола која се налазе на нижим местима у њиховој хијерархији и обратно - колико се иде ка вишим и престижнијим занимањима и професијама толико мање или уопште не постоји родна усаглашеност“ (стр. 215). Дакле, и овде аутор указује да се наизглед лингвистички проблем не може разумети без (ширег) социолошког објашњења структуралних друштвених односа и положаја појединих занимања и професија у тим односима.

Иако се наша (детаљнија) претходна анализа односи, пре свега, на једно поглавље књиге П. Георгиевског, то не умањује значај осталих поглавља. У ствари, друго (анализирано) поглавље књиге, на изврстан начин, представља кључ за разумевање ауторовог става према могућностима структурних друштвених, образовних и културних промена у савременом македонском друштву. Наравно, тај ауторов став је добрим делом заснован на његовом критичком (пре)вредновању релевантних теоријских социолошких схватања, које је он анализирао у првом поглављу ове књиге и које је умешно саобразио појединим проблемским тематима.

На крају, можемо да закључимо да ова студија Петра Т. Георгиевског показује да и у „малим срединама“ европског континента могу да настану вредна социолошка дела, која баштине најбољу евро-америчку социолошку традицију и која јој садржајно (истраживачки) иду у сусрет. Ова студија је посебно драгоцене за оне социологе који се посебно оријентишу на проучавање међусобних односа друштва и образовања. Вредело је прочитати је.

У Београду, 9. маја 2013.